

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XV, 6

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

15. IV. 1968

SLOVENSKO UVELJAVLJANJE V ZDA

New York, marca 1968.

Ing. arh. Simon Kregar, iz šole pokojnega mojstra Plečnika na ljubljanski univerzi, zdaj v New Yorku pri Lockwood & Greene, enem največjih stavbnih podjetij na svetu, je zadnje čase doživel uresničenje dveh svojih grandioznih projektov. Prva teh njegovih zamisli je Fairchild — Hillerjev tehnološki center ter istega podjetja divizija za vesoljske in elektronske sisteme v Germantownu, zvezna država Maryland. Ta impozantni sklop stavb je po smotrnosti, vzklajenosti materialov, kombinaciji svetlob in senc podnevi ter igre luči ponoči treba nedvomno prištevati med estetsko najpopolnejše arhitekturne komplekse, služeči industriji vesoljskega veka. Ne samo v širši okolici Washingtona, temveč na vsem Vzhodu Združenih držav sploh. Človek bi ga najlaže označil za pravljico bodočnosti v krajinski idili preteklosti — najsodobnejša arhitektura, harmonično vkompilirana v spokojno, rahlo pravilno marylandskih žitnih holmov in hrastovja. Močna individualna nota njenega ustvarjaveca je posebno občutna v primerjavi s številnimi drugimi stavbami istih dejavnosti na tem zemljepisnem področju.

Drugi Kregarjev načrt, ki se je izoblikoval v realizacijo lani, je uredništvo, uprava in tiskarna dnevnika The San Jose Mercury and News v mestu San Jose, južno od San Francisca v Kaliforniji — vse v enem samem prtiličnem poslopju, pokrivačem 20.220 kvadratnih metrov, ali nad dva hektara. Projektant je primarno trgovski namen stavbe zakrinal z vrsto izvornih arhitekturnih idej in lepilnih zamisli, zlasti s tem, da jo je na treh straneh obdal z vodo. Tako je, kakor pravijo cenene in nagle primerjave, pričaral sodobne Benetke v ta sicer suhi, sonca in vina polni del Kalifornije. Po notranji, skrajno namembni ureditvi, narekovani s popolno avtomatizacijo tehničnega dela, velja San Jose Mercury trenutno za najmodernejšo časopisno-tiskarsko podjetje na svetu. AIA (American Institute of Architects, najvplivnejše in ton dajajoče poklicno združenje arhitektov v USA) je Kregarjevo stvaritev pohvalilo kot pomemben in trajno veljaven prispevek k lepoti San Francisca.

Oba ta dosežka Simona Kregarja skoraj zatrdno spadata med največje, kar je slovenskemu arhitekturnemu geniju bilo kdaj dano kjer koli ostvariti.

Harold Košuta je drugi arhitekt slovenskega rodu, ki ga človeku samo golo naključje da najti v New Yorku. Po očetu je Tržačan, po materi, sorodnici pokojnega dr. Antona Korošca, štajerc. Zrasel je v Belgradu, se med vojno od srbskih partizanov nekako prebil k Amerikancem ter končal arhitekturo na Harvardu. Walter Gropius ga je priporočil pokojnemu Le Corbusierju, pri katerem je delal dve leti. Nato se je pridružil I. M. Peiju, poleg Bunshaftha, Miesa van der Roheja, pokojnega Fera Saarinena, Edwarda Durrella Stonea in Yamasakija enemu od vrhov sodobne severnoameriške arhitekture, ter v New Yorku odprl pisarno z njim. Prav zdaj je ves v načrtih za novo palačo YMCA v Bostonu ter novo stavbo Washington Post-a, vodilnega dnevnika v prestolnici ZDA. Ugledni Christian Science Monitor je pred nedavnim Košutu posvetil dve strani in ga seveda označil za „mladega jugoslovanskega arhitekta.“

Dr. Jože Felicijan, profesor za zgodovino na St. John's Collegu v Clevelandu, je lansko jesen objavil knjigo „The Genesis of the Contractual Theory and the Installation of the Dukes of Carinthia — Nastanek kontraktualne teorije in ustoličenje koroških vojvod.“ Delo je izviren in pomemben prispevek k raziskavi virov in perdlog, pod vplivom katerih je Thomas Jefferson sestavljal Izjavo o človeških pravicah in osnutek ustave Združenih držav, ter zasluži čimprejšnjo oceno strokovnjaka. Dr. Felicijan je po študiju Jeffersonovega izvoda Bodinove „Republike“ v washingtonski Kongresni knjižnici dognal, da je veliki ameriški državnik poznal obred ustoličenja koroških vojvod ter študiral njegov državoslovni pomen, ki je bil v vsej simbolični pogodbi med ljudstvom in bodočim vladarjem, s katero je oblast bila prostovoljno izročena letemu.

28. novembra lani je o knjigi dr. Felicijana v senatu Združenih držav govoril senator Lausche iz zvezne države Ohio. Poudaril je, da je slovenski obred ustoličenja koroških vojvod „morda v veliki meri pripomogel k ustanovitvi naše velike države“ in nadaljeval:

„Rad bi opozoril, da prihajata v tem običaju koroških Slovencev do izraza njegova demokratična miselnost kakor tudi tipično ameriški odnos do vlade in oblasti... Slovenci so verovali, da je vir oblasti ljudstvo, in ne vladarji... in da mora narod imeti pravico vladarje voliti... Slovenci so verovali, da imajo njihovi voditelji slovesno obveznost do ljudstva: biti pravični... Mi Amerikanci verujemo danes v ista načela. In za revolucije je v ista načela veroval Thomas Jefferson. Morda je bil v tem svojem prepričanju potrjen, ko je bral... opis prelepega slovenskega običaja, ki se je ohranil nad tisoč let... Hvaležni smo profesorju Felicijanu, da je te možnosti preučil.“

Govor senatorja Lauscheta je bil še isti dan tiskan v Kongresnem vestniku Združenih držav.

John. Marin.

ZA PETNAJSTO LETO

JUBILEJNA ZBIRKA spremlja naše publikacije ko mejnik ob pet, desetletnici in sedaj za GLAS ob petnajstletnici. Gotovo bi se k temu ne zatekali, če ne bi imeli do tega vsaj nekaj pravice. Ustanove ali publikacije, podobne našim, pri drugih velikih in malih narodih morejo potrkati na vrata raznih državnih ali javnih uradov, izbranih za podpiranje kulturnega, prosvetnega in socialnega dela. Vse vlade na svetu vstavljajo v svoj proračun primerne zneske za umetnostna in kulturna ustvarjanja. Dejansko ves narod skozi te organe podpira delo, namenjeno samo njemu in še posebej tistim, ki bodo gradili naprej — mladini. Zla usoda svetovnih obračunavanj in nesreč nas je zanesla v begunstvo, kjer pa ne delamo samo zase, ampak tudi za tiste, ki jim je doma vsiljeno molčati in svoje misli svobodno ne smejo izražati. Takšno delo je zares težaško, poleg tega pa še neplačano. Ne gre za nagrade sodelavcem, le ustanovo, Slovensko kulturno akcijo naj podpre ta JUBILEJNA ZBIRKA.

Darovali so: č. g. Boris Koman, Mar del Plata, 2.000 pesov; g. Ivan Pregelj, ZDA, 22 dolarjev; g. dipl. ing. A. Strauss, Švica 50 švic. frankov; g. Lojze Zupančič, Toronto, 15 dolarjev; g. A. Kočar, Morón, 2.000 pesov; g. Božidar Stariha, Adrogué, 2.000 pesov; g. dr. Jože Dobovšek, Bs. Aires, 2.000 pesov; g. S. Ž. Ramos Mejía, 2.000 pesov; g. Aleksander Majhen, Ramos Mejía, 2.000 pesov; g. arh. Božidar Bajuk, Mendoza, 5.000 pesov; g. R. Klopčič, Toronto, 10 dolarjev.

Vsem iskrena hvala!

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA TISKA SE ZBORNIK VREDNOTE

Izredno izdanje za X. letnik knjižnih izdanj SKA

Sodelujejo: dr. Srečko Baraga, dr. Vinco Brumen, Vekoslav Bučar, dr. Tine Debeljak, dr. Jože Velikonja.

V PRIPRAVI

MEDDOBJE, X. letnik, št. 4-6

GLAS morejo naročniki in prijatelji v inozemstvu prejemati po letalski, če doplačajo 3 dolarje (naročniki), ali 8 dolarjev (nenaročniki knjižne zbirke).

CORREO ARGENTINO SUC. 6	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 953701

Prejeli smo zaključni zvezek XVII. letnika kulturnega in književnega trimesečnika „Hrvatska revija“, štev. 3-4, ki sedaj redno izhaja v Muenchenu. Obsega 204 strani in prinaša več reprodukcij, med drugimi tudi večbarvno o dveh cekinih, ki so jih hrvatski romarji izročili Pavlu VI ob spominskem romanju v Rim za 1325. obletnico sprejema krščanstva. Na enem je vdolan portret kralja Tomislava (925-928) in na drugi strani grb hrvatskega kraljestva, na drugem pa je na eni strani portret kardinala Stepinca in na drugi zemljevid hrvatske države s kardinalovim grbom in njegovim geslom: „In Te, Domine, speravi“. Podajamo vsebino bogate številke:

Vinko Nikolić: Veliko srečanje domovine in emigracije; Bogdan Radica: Amerika, Evropa in mi Hrvati; Miko Škrinjar: Razpete roke ob čarobnem izviru (pesmi); Luka Petrović: Ekonomski model reforme; M. V. Vidmar: Sonce na luni (proza); p. Dominik Mandić: Zgodovina Hrvatov v srednjem veku. — Sledi obsežen kulturni pregled: Hrvatsko ljudsko romanje v Rim (Vn-) s poročili, kaj je o romanju pisal tuj tisk in z govorom Pavla VI, kjer je poudarjeno, s kakšnim veseljem so romarji sprejeli papežev pozdrav „Moji dragi Hrvati“ in kako je na koncu papež vzkliknil Hrvatski, oboje v hrvatskem jeziku. Znani hrvatski pisatelj, jezikoslovec in zgodovinar S. Buč je napisal esej Jezik kot sredstvo imperalizma. — Dalje je L. Kordić prispeval spominski zapisek o svojem srečanju z Rilkejevo gospodinjo in na koncu tega poglavja je objavljen Predgovor zborniku Ivana Meštrovića o hrvatski kulturi. — Pod zaglavjem Knjige in časopisi je kritika S. Buča o knjigi Zvonimira Kulundžića: Atentat na Stjepana Radića. — Kar celih petdeset strani je posvečenih razgledavanjem o političnih dogodkih. V. Nikolić podaja obširno kroniko vseh dogodkov okoli ugrabitve dr. Krunoslava Draganovića, Jozo Zovko zavrača žalitve prof. Viktorja Novaka proti hrvatski svetni duhovščini v Bosni in Hercegovini, J. Petričević komentira kompromitirano in oboroženo „bratstvo naroda“ in isti piše tudi o načrtih za avtocesto med Zagrebom in Splitom. — Sledi poglavje Odmevi, kjer I. Rojnica odgovarja dr. Br. Pešlju in med Dokumenti je tudi ponatis ilegalnega letaka Hrvatske demokratske opozicije, ki kroži med ljudmi v Hrvatski v Jugoslaviji.

— „Gledališke igre“ je naslov trem dramskim tekstom Jožeta Javorška, ki jih je v knjižni obliki izdala založba Lipa v Kopru. Knjiga obsega 274 strani in je v njej avtor zbral tri odrske obdelave: igro „Kriminalna zgodba“, komedijo „Manevri“ in farso „Povečevalno steklo“. Vse tri so bile že uprizorjene v Celju, Trstu in SNG in so povzročile mnogo polemik, ker je avtor z njimi vnesel evropske elemente v sodobno slovensko dramo.

Za uvod je avtor napisal nekaj misli, kjer poudarja tudi, „da so pogledi na gledališče v slovenskem svetu trenutno polni nasprotij“, iz katerih pa se bo rodil bodoči „obrat“ v slovenski gledališki umetnosti. Avtor se pri tem izjavlja: „kolikor bolj se je slovenska kultura upirala tujim tokovom, toliko bolj mogočno se je razvijala in toliko bolj je postajala slovenska, pa naj si gre za protestantizem, za Prešerna ali za slovensko modernost“.

Knjižni „dar“ Mohorjeve družbe v Celju za leto 1967, ki je ude presenetil tudi z nenapovedano zbirko teoloških črtic p. Truhlarja k raznim teološkim vprašanjem, je med poverjeniki in udih vzbudil veliko nezadovoljstvo in celo ogorčenje. Udje so začeli odklanjati obnovitev naročbe, kar je istovetno z vplačilom za prihodnje leto, poverjeniki, ki so skoraj brez izjeme dušni pastirji v svojih območjih, so začeli pošiljati proteste v Celje in na škofijske ordinarijate in odstopo vodstvu družbe.

Posebno je slovenske katoličane razburilo pisanje Koledarja za leto 1968, ki je pravi cvetober agitpropске propagande za komunistično uredbo in reklamo za titovski režim. Med vsemi prispevki udarja v oči zlasti udarniška pisarija žalostno znanega partijskega perovodje za „katoliške množice“, partijskega zapupnika na teološki fakulteti v Ljubljani, Stanka Canjkarja, ki je vihtenje svoje kadilnice to pot posvetil obletnici oktobrske revolucije. Kako razvpiti „progresist“ tapa za časom, kažejo vprav ti slavospevi, ki v matični deželi „velike revolucije“, komaj pritečejo iz peresnika kvečjemu kakšnemu žilno čisto zaapnelemu veteranu prvega revolucijskega poziva.

Mohorjevo družbo je „dar“ za leto 1967 pognal v prvo krizo. Bilo se je bati za obstoj družbe. Partija bi sicer rada občutno zmanjšala število udov, ne kaže pa ji, čisto izgubiti kontrolo nad tiskom, ki se v zadnji propagandi razglašala za katoliški. O tiskanju mohorjevih knjig namreč dokončno odloča založniški svet, kjer je partiji z njenimi sopotniki zagotovljena večina. Vprav člani založniškega sveta pa so — polovica je partijcev — tudi glede na svētniške dohodke zainteresirani na obstoju Mohorjeve. Zato niso varčevali z zagotovili, ki naj pomirijo razburjene mohorjane.

Kriza je bila (je bila?) tako huda, da so jo morali reševati celo ordinariati.

Razmnoženina, ki naj nadomestuje Ljubljanski škofijski list, na strani 23 prve letošnje številke prinaša pod naslovom „Mohorjeva družba“ oklic na poverjenike in ude, ki ga je podpisal sedanjí ljubljanski nadškof:

„Na zahtevo poverjenikov, na intervencijo slovenskih škofov in na stalno prizadevanje zbora ustanoviteljev Mohorjeve družbe je njen založniški svet za tekoče leto spremenil letošnji knjižni dar — kakor ste bili obveščeni s posebnim letakom — in dal urednikoma proste roke tako, da bodo knjige, tudi Koledar, zoper katerega je največ upravičenih pritožb, ustrezale zahtevam in željam Mohorjanov, poverjenikov in škofov. Zbor duhovnikov je prepričan, da so garancije, da se bo to zgodilo, zadostne.“

S tem je kriza Mohorjeve družbe za zdaj rešena. Mohorjeve knjige bodo poljudno berivo, pisane v katoliškem duhu, kar je bil namen družbe od njenega ustanovitelja Slomška, potrjen tudi po zadnji vojni.

Zato vas, duhovniki, zdaj prosim, ostanite poverjeniki Mohorjeve družbe in bodite vneti za našo staro kulturno ustanovo, kakor ste vedno bili. Družba je vašim zahtevam ustregla, zdaj ji strezite tudi vi kakor nekda. Od vas je družba odvisna in tako mora biti, kakor jo Mohorjani po vas, poverjenikih, zahtevajo. Zbirajte v mesecu marcu Mohorjeve naročnike, stare in nove. Naj bi število Mohorjanov zaradi dosedanjih pogreškov ne padlo. V oznanilu letošnje knjige toplo priporočajte, pojasnite spremembe v družbi in posebej opozorite na življenjepis Baraga, čigar stoletnico smrti letos obhajamo. Povejte, da bodo knjige take, kakor upravičeno od Mohorjeve družbe pričakujejo.

Zbor ustanoviteljev Mohorjeve družbe ima namen poskrbeti, da se ta zbor pomladi z novimi člani in uredniški odbor razširi. Zbor ustanovnikov in uredniški odbor naj potem skupaj rešujeta še druga vprašanja, ki zadevajo Mohorjevo družbo in uresničita nadaljnje želje poverjenikov in škofov.“

Garancije so vredne toliko, kolikor se more računati na tiste, ki garancije dajejo, in tiste, ki garancije sprejemajo, oziroma prej sodijo o vrednosti danih garancij. Te garancije pa zagotavljajo vodilno uredniško mesto še vedno nekemu, ki je že 1930 kot prefekt v mariborskem bogoslovju skrival marksistično literaturo in pozneje s pohuljenim infiltriranjem marksizma nadaljeval vse do zadnjega Koledarja Mohorjeve in še čez. Te garancije sprejema krog, ki je 1941 izdal v Znanstveni knjižnici Pirjevečve „Knjižnice in knjižničarsko delo“, kjer je na račun katoliškega izobraževalnega dela rečeno: „Nepotrebna skrb, da bi varovali ljudstvo pred slabimi knjigami, je držala ljudstvo v miselni in umski zaostalosti.“ Tam je tudi stavek: „Geslo ‘požlahtniti um in serce’ je pomenilo mnogokrat samo prikrivanje resničnega gospodarskega in političnega položaja in je služilo gospodujočim razredom, da so mogli ljudstvo še dalje držati v pokorščini in odvisnosti.“ (Za komentar zadostuje sedanja izkušnja pod komunizmom.)

Kriza Mohorjeve je že stara, morejo jo rešiti samo strukturne spremembe — naj bo dovoljena marksistična terminologija —, verjetno jo bodo garantiranci boljše razumeli. Prehaja pa kriza tudi čez mejo. Kako bi sicer goriški Mohorjev Koledar mogel objavljati hvalo „Che“ Guevaru?

— Angelos Baš je pri založbi Obzorja v Mariboru izdal etnološko študijo pod naslovom: „Gozdni in žagarski delavci na Južnem Pohorju v dobi kapitalistične izrabe gozdov.“ Knjiga obsega 310 strani in stane broš. 40 ND. Kritika pripominja, da je knjiga dragocen znanstveni prispevek k slovenski etnologiji. Avtor se namreč zavzema za vsebinsko razširitev slovenske etnologije.

— Založba „Lipa“ v Kopru je izdala četrto izdajo zgodovinskega romana Antona Slodnjaka „Neiztrohnjeno srce“. Obsega 606 strani. — Za uvod je literarni zgodovinar dr. Jože Pogačnik napisal krajšo študijo „Duhovni profil profesorja Antona Slodnjaka“. To je dejanska prva študija, ki podaja tudi pregled vsega literarno-zgodovinskega dela Antona Slodnjaka.

ZGODAJ DOPOLNJENA MLADOST

Slovensko gledališče v Buenos Airesu je izdalo v kopigrafski knjižni obliki dramo „Zgodaj dopolnjena mladost“, ki jo je avtor Zorko Simčič imenoval okvirno, ker je glavno dogajanje sedmih prizorov usredinjeno med uvodni del in kratek zaključni del. Motto drame: „Pravični pa bo, ko umrje, obsodil živeče brezbožne, in njegova zgodaj dopolnjena mladost bo obsodila starost krivičnega (Modr. 4, 16-17)“ uvaja, čeprav nekoliko netočno, v notranjo snov drame, ki je bistveno moralna in duhovna ter v glavni osi Snežna-Matjaž ne obsojajoča, ampak odpuščajoča. Ozadje in materialna zgodba drame pa je zgodovinsko aktualna in celo filmsko realistična. Obsega v glavnem obdobje partizanske borbe v Sloveniji proti koncu druge svetovne vojne in povojnega političnega emigrantstva, kjer se dotakne nekaterih perečih moralnih problemov izseljencev v obeh Amerikah. Tematika dejanja poteka na dveh ravneh — na realni eksistenčni in nadrealni duhovni. S tem so dane avtorju velike možnosti prijema snovi iz različnih perspektiv in nekako relativnostno uporabo prostora in časa. Svojim osebam se more približati iz eksistenčno tragične ter iz duhovno mistične strani. Iz teh gledišč je tudi mogoče spoznavati, kako se preustvarjata in očiščujeta partizanstvo in emigrantstvo — in tu leži največja, pozitivna vrednota drame.

Preko vsega dramskega dogajanje si slede prizori iz realnosti in nadrealnosti. Nadrealnost je tu nekak sanjsko metafizičen nadsvet ali prednebesa, kot bi jih našli pri Platonu. V realističnem uvodnem delu, ki je prikazan v črno-beli tehniki, je mlad partizan Matjaž prisiljen, da ustrelj svoje dekle Snežno, ker je preveč vedela o nasilni smrti svojega očeta. Umirajoče dekle ga kliče: Matjaž...! Ta njen klic zveni preko vsega osrednjega dela, kjer je Snežna predstavljena v nadrealnost, zastrto z belim pajčolanom, v obstretu zelenkaste luči in v valovanju vsemirske elektronske glasbe. Od tu vodi Poslanec dekle nazaj v svetno realnost.

Snežna in Poslanec, ki je zares vaški mežnar povzdignjen v nadrealnost, se vrne najprej k Matjažu v samotno obmejno stražnico na Gorenjskem; tu najdeta partizane iz prvega dela, spremenjene, kajti minilo je deset let. Razjeda jih nemir, grize jih vest. Matjaž zori v trpljenju in kesu. Realistično slikanje partizanov prehaja vedno bolj v malodane simbolično oblikovanje značajev. Simbolika se zraste v grotesko v podobi beba Nečeta, ki zbira po gozdu lobanje — a samo tiste z majhno, črno luknjico zadaj... Na odru se pojavi celo Bela žena, oblečena v beli trikó in s črnim srpom v desnici...

V tretjem prizoru nas postavi avtor v svojski svet emigrantstva. Snežini sorodniki — mati in brat v Severni Ameriki, sestra v Južni — niso zmožni več, da bi reševali kogarkoli. Celó Mirjam, ki je v noviciatu ženskega samostana v južnoameriški pampi, ne moli za ubijavca svoje sestre, ampak zase.

Brezuspešno, pasivno obiskovanje in gledanje utruji Snežno do obupa. Zdaj jo prosí Poslanec, naj gre še enkrat z njim k Matjažu, ki sedi na parobku ob stražnici. Isti problemi vesti, nemira, notranjega upora; tudi Nečče je tu s svojimi lobanjami. Matjaža pripelje vest počasi do tega, da se odloči iskati olajšanje svoje bolesi v tujini pri Snežni materi. Skušá pobeigniti čez mejo. A ga ustrelj poveljnik straže, bolj iz zavisti, da bi dosegel mir, kot iz političnega dejanja. Matjaž umre s klicem na ustih: „Snežna...!“ Nato se na poslednjih straneh knjige razplete rešitev. Matjaž vstane v belem oblaku v nadrealnosti prednebes in zadržti od sreče, ko zagleda Snežno. Pokliče jo, tudi ona zašepče njegovo ime, in oba zaplešeta kot v svatbenem plesu. Snežna je blažena: „Za vedno skupaj... Zahvaljen bodi Bog za vse...!“ Nenadoma pa od zgoraj udari ozek pramen luči in — Matjaž v hipu pozabi na Snežno. Luč ga odpelje na desno in vse se pričinja potapljati v temo, ko Snežna odkrije, v metafizičnem obupu, da je oslepljena. „Zdaj vidim vse... Ena sama kruta igra... Igra? — A zakaj, zakaj?“ To so vrhunske stavke in drama izzveni v obupu pred praznoto in absolutnim nesmislo. Na konzu osrednjega dela utone že vse v temo. Snežna v svojih poslednjih trenutkih metafizične agonije ponavlja: „Nič... nič več ne vem... samo... da nisem nič — Matjaž!“ Nato se izgube njeni klici v vsemirju.

To je bil konec drame, vendar nas tretji del povede še enkrat v trenutek fizične smrti Snežne v viharnem metežu. Tu se ona že skoraj mrtva eksistenčno vprašuje, kar je „prej“ na nadrealni ravni izvenelo metafizično: „Igra? — A zakaj, zakaj...?“ Matjaž, ki jo je ravnokar ustrelil, spozna resnico in krikuje: „Ne! — Vse življenje sva bila skupaj, ne zapuščaj me sedaj!“ Nato se sam zruši nanjo in umre (prvič) v snežnem metežu. Vidimo, da je umrl prav za prav isti dan, kot Snežna; ampak ne fizično, realno je živel preko vsega drugega dela — dvajset let — dokler ga ni ustrelil poveljnik obmejne straže. Ali ni ta problem Matjaževe fizične eksistence po njegovi (prvi) smrti pomoten (biti in nebiti na isti realnostni ravni je absolutno, ne samo logično, nemogoče).

V dramí „Zgodaj dopolnjena mladost“ se prepletajo v intimni povezanosti realni in nadrealni dogodki. To je za moderno dramo jako privlačna tehnika — spomnik se samo na nepozabni Molnarjev Liliom, ali pa na Sartrovo dramó „Les yeux sont faits“, po kateri je napravljen uspel film, ki smo ga pred leti videli. Ampak Simčičeva drama ima, posebno proti koncu, tudi nekaj materlinekovskega, samo da se Mäterlinekova nebuloznost kompenzira z globoko simbolistično poezijo. Na vsak način je Simčičeva nova drama moderna stvaritev, ki bo s svojimi uspešnimi dramatskimi filmskimi efekti dosegla na odru — za katerega je predvsem napisana — velik uspeh.

Septembra 1968 bodo v Belgradu odprli spet mednarodni knjižni sejem. Lanski je bil le malo zadovoljiv in glasilo slovenskih založb Knjižna se zaskrbljeno vprašuje, kaj bo letos. O lanskem sejemu ponatiskuje pisec mnenje iz tujega sveta in navaja, kaj je med drugim napisala ugledna nemška založniška revija „Buchmarkt“. Nemški člankar piše: „(Belgrajski) sejem je iz mednarodnega vidika dosegel tako stopnjo nepomembnosti, da se resno postavlja vprašanje, ali je vsakoletna organizacija prireditve in redna udeležba na njej za tuje razstavljalce sploh še potrebna.“ Potem pravi člankar še, da je bilo sicer zastopanih lepo število držav, vendar ni bilo pomembnih založb in so bili štandi sicer veliki, vendar dolgočasno urejeni. Nobena velika založba z zapada ni poslala na sejem lastnika ali kakega prominentnega zastopnika. Nove devizne uredbe v Jugoslaviji so domače uvoznike in izvoznike našle nepripravljene. Zaključuje pa: „Jugoslovanski trg postaja in ostaja interesanten. Kot vsi tuji trgi pa zahteva točno poznavanje in skrbno poznavanje. Če pa je belgrajski Mednarodni knjižni sejem za to potreben in primeren, je v tem trenutku vsaj dvomljivo.“

— Založba Obzorja v Mariboru je izdala prevod romana Grahama Greena „Komedijanti“. Roman je bil tudi že film. Založba je poslala knjigo na trg s pripombo, ki bi mogla biti za mnoge zelo aktualna, ko pravi: „Vendar napeta zgodba (Komedijantov) ni sama sebi namen, temveč nas skuša opozoriti, da človek, ki se ne upre nasilju in krivici in ostane neprizadet, izgubi svoje notranje dostojanstvo.“

— „Oblast se prilega“ je naslov prevodu romana slovaškega pisatelja Ladislava Mnačka, ki je vzbudil v češko-slovaški mnogo kritike, ko je tam še vladal stalinizem. Delo je izdala založba Obzorja in sicer v zbirki „Svet v knjigi“. Za uvedbo na trg je založba poudarila: „V tem živahnem romanu je prikazana življenjska pot sodobnega oblastnika, ki je zrasel iz revolucionarnega boja, se mimo svojih sposobnosti povzpел med vrhove politične hierarhije, se tu pokvaril in odtujil družbi in ljudstvu in se nazadnje razšel tudi z najožjimi sodelavci. Pred popolnim moralnim in političnim zlomom ga reši smrt. Z njo pa ni rešeno vprašanje oblasti in njegovega vpliva na človeka, ki ostane še nadalje odprto. Pisatelja odlikuje temeljito poznavanje sodobne družbe ter njenih etičnih navzkrižij in zmaličenosti.“ — Pisatelj Mnačko je bil v drugi polovici 1967 preganjan, ker se je izrazil za pravičnost izraelske vojne proti arabski napadalnosti. Končnim ukrepom oblasti se je umaknil s prostovoljnim odhodom v izgnanstvo in je potem živel v Izraelu, odkoder pa sedaj napoveduje povratek v domovino, odkar so odpravili cenzuro in je vlada amnestirala in izpustila na svobodo mladega pisatelja Jana Beneša, ki je bil pred leti obsojen na več let zapor, ker je v tujino iztihotapil svoj roman.

— Založba Obzorja v Mariboru ima tudi zbirko „Iz antičnega sveta“. V VI. stoletju pred Kristusom je živel pesnik Anakreont, ki je pisal lahkotne lirčne pesnitve v čast vinu in ljubezni. Njegov vpliv je bil tolikšen, da so se v evropski književnosti pri raznih narodih porajali poeti-anakreontiki. Slovenski prevod je izšel pod naslovom „Anakreontika ali pesmi o vinu in ljubezni“. Pesmi je prevedel J. Mlinarič.

LIST IZ ZAPADNOJAPONSKEGA DNEVNIKA

Vladimir Kos SJ (Tokio)

„Pesem je eden izmed načinov iskanja resnice ki naj osvobodí človeka.“ Don Cameron Allen, 1961
Baltimore

— ZA SKLAD GLASA so darovali: g. Matevž Potočnik, Ramos Mejía, 1.000 pesov; g. Jožef Mikelj, Ramos Mejía, 250 pesov; g. Neimenovani, Castelar 500 pesov; v Mendozii pa so darovali: g. Mirko Šmon, 200 pesov. g. France Trobec, 100 pesov; g. Jože Bajda, 200 pesov; g. Peter Bajda, 500 pesov; g. Pavel Božnar, 200 pesov; g. Stane Grebenc, 300 pesov; gđč. Anica Nemanic, 100 pesov; č. g. Jože Horn, 500 pesov; g. Rudi Hirschegger, 500 pesov; gđč. Matilda Petrenja, 100 pesov; g. Ing. agr. Marko Bajuk, 200 pesov; g. arh. Božidar Bajuk, 200 pesov; g. Marjan Pograjc, Castelar, 1.000 pesov.

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

ZGODOVINA, KULTURA IN DUHOVNI SVET SLOVENCEV

Slovensko kulturno delo v svetu je obogatelo z ustanovitvijo posebne knjižne zbirke z naslovom: Zgodovina, kultura in duhovno življenje Slovencev. Ustanovil jo je Rudolf Trofenik v Muenchenu, kot soizdajatelj pa so navedeni še Anton Slodnjak, Ljubljana. Linda Aitzetmüller - Sadnik, Saarbruecken; Hans Joachim Kissling, Muenchen; Leopold Kretzenbacher, Muenchen; Branko Berčič, Ljubljana in Jože Pogačnik, Zagreb. Urednik je Branko Berčič. Izdajatelj je dr. Rudolf Trofenik, ki že vodi založbo za izdajanje „Prispevkov za poznavanje jugoslovanske Evrope in Bližnjega vzhoda“. Nova zbirka bo vmesna vrsta publikacije med revijo in knjižno obliko zbornika razprav; v uvodu vabi izdajatelj k sodelovanju vse, ki imajo kaj povedati o sloveniki. Zbirka misli vzbuditi in okrepiti zanimanje in razumevanje za slovenski narod in večati poznavanje slovenskih kulturnih vrednot v svetu. Presenetljivo je namreč, kako malo ve danes svet o malem, a žilavem narodu, ki živi v sosedstvu velikih narodov in kultur. Na ta način misli založba pomagati pri gradnji mostov med posameznimi narodi, odpreti ga zlasti nemškemu svetu.

Izšla je prva knjiga zbirke: „Slovenska reformacija“ in sicer z naslovom „Razprave o slovenski reformaciji“ s podnaslovom Literatura - Zgodovina - Jezik - Stil - Glasba - Leksikografija - Teologija - Bibliografija. Pregled vsebine: Anton Slodnjak (Ljubljana): O nacionalni moči reformacije pri Slovencih; Baldwin Saria (Gradec): Slovenska reformacija in njen pomen za kulturni razvoj Slovencev; Hans Joachim Kissling (Muenchen), Nekaj o turškem ozadju v času slovenske reformacije; Jakob Rigler (Ljubljana), O jeziku slovenskih protestantskih pisateljev v 16. stoletju; Jože Pogačnik (Zagreb), Stilni problemi slovenskih reformacijskih spisov; Dragotin Cvetko (Ljubljana), Glasba slovenskih protestantov. Jože Stabej (Ljubljana), O začetkih slovenske leksikografije; Oskar Sakrausky (Dunaj), Teološki tokovi v reformacijski književnosti Slovencev in Hrvatov; Branko Berčič (Ljubljana), Slovenska beseda v tiskih 16. stoletja; (Uvod, Bibliografija, Pregledi, Literatura, Posnetki).

Knjiga obsega 268 strani in 84 strani celostanskih reprodukcij. Tiskala je tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu, klišeje pa je izdelala tiskarna Wolf v Heppenheimu.

Delo je posvečeno dr. Mirku Ruplu (1901-1963) „zaslužnemu raziskovavcu začetkov slovenske književnosti v spomin“. Oprema je izredno skrbna in tisk lep, reproduksijski dodatek pa razkošen. — Naslov založbe: Dr. Rudolf Trofenik, Suedostbuchexport, Elisabethstrasse 18, Muenchen 13 - Westdeutschland.

Ne vem, ali so kronološki podatki devnikov zmeraj resnični, a danes je res 1. marca leta 1968. Pokrajina je zapadnoevropska, približno pet ur hoda od starodavne prestolnice Kyoto. In cesta se smeje, bi rekel, v zgodnjem pomladnem soncu, rekli O-i je mrzlo zelena, gora Arashiyama in gora Okura sta pa še zmeraj rjavi, ker letos cvetijo japonske slive pozno.

Pred tristo leti je v isto smer, a najbrž po bolj zaraščeni poti romal slavni japonski pesnik Bash, da obiše svojega prijatelja-pesnika Kyorai na koncu polja Adashino. Svoje potovanje je potem orisal v svojem Dnevniku, v katerem sem tudi bral, da je bila koliba pesnika Kyorai strašno zamazana, dež je kapal skozi slamnato streho na rogoznicu, a okoli in okoli je bilo tako tiho, da je Basho slisal vzdihne vetra

Tudi moja pot je tiha, počasi se vijoča med belimi zidovi okoli templjev, ki jih je toliko v okolici Kyoto, počasi se izgublja med polji riža, skoraj neopazno vzpenjajoč h goram. Na križpotju je angleško in japonsko napisano „H koliba padajočih sadov“. Pravijo, da je en sam večer sadno drevo z imenom kakki zgubil vse oranžno škrlatne sadove, čeprav ga je Basho hotel ta večer občudovati; zgubil zaradi silnega vetra. Od kašipota do kolibe je le nekaj dolgih minut, ob kolibi pa je v senci visokih dreves pokopališče po čisto japonski navadi: s kamni raznih velikosti, z uvelimi cveticami in ugaslimi kadili. Pred enim izmed grobov stoji budistični svečenik in nekaj vernikov, ki vsi zažigaje kadilo, da tolažijo pesnika Kyorai v večnosti. Danes je namreč budistični praznik Higan, po naše bi rekli Onstranstvo, in budistični verniki bi radi ta dan dosegli najbcljše mesto za svoj več ali manj drage umrle. Obrnem se h kolibi, kjer biva stavec, ki živi od prodajanja spominčkov na stare čase. všteti pesnika Kyorai in Basho. Dvomim, ali se v njegovih žilah pretaka kaj krvi gospoda Kyorai. Slamnata streha je lemo obrezana in dež kaplja lepo po kaptici, kadar se mu zljubi deževati. Pred kolibo stoji zares drevo z imenom kakki, brez vseh sadov. Na ozkem vrtu poleg kolibe cvetijo pozimske kamelije, pod njimi stojita dva spominska kamna, eden s pesmijo, ki jo je zložil Kyorai in ki je ne morem brati, ker je vklesana preveč vijugasto, a drugi kamen nosi pesem gospoda Basho in se tako glasi:

„Pomladni dež na zid,
na zid, s katerega se lušči
pisani, nalepljeni papir.“

Upam, da mi bo gospod Basho odpustil, karkoli je okornega in nepristnega v tem prevodu. Saj sem romal k njegovemu priljubljenemu kraju s precej čistim namenom, to je, z namenom bolj pesniške narave. A prevajati je umetnost, in prevajati iz japonščine je posebna umetnost, ki se ji upam približevati le z zavestjo jo pustolovščine: morda mi bo uspelo kaj... kaj lepega... možnosti je točno pol in pol.

Ta stran mojega nedovršenega zapadnoevropskega dnevnika je pisana bolj v edinstvenih oblikah, kakor da bi bil edini popotnik na cesti v Arashiyama. A nisem bil sam. Dosti Japoncev je romalo v isto smer in čeprav se nismo med seboj pozdravili, nas je družilo veselje nad pesmijo gospoda Bashô. Pravzaprav nad srečanjem

„VSI SMO KRIVI“

Ciril Zlobec je v Sodobnosti (1967, št. 12) objavil Slovenski sonet I in Slovenski sonet II. Skozi oba se večje nit srečavanja s problemom krivde: „Vsi smo krivi. A kdo naj nas obsodi? / Vsi smo že podali svojo izjavo, / vsi smo že drug drugega zaslili, / končajmo, bratje krivci, preiskavo. / ... Brez strahu vrnimo se v votlino. / In brez upanja. / Le vhod pustimo / odprt. Zaradi zraka. / ... Zaradi zraka. Težak se že zdi, / prav pričakovali bi prepah, / saj smo že dvajset let v prehodni dobi. / Velika prednost: čas se ne usmrađi / in narod z njim. / A včasih je tako, / kot da smo se znašli v prehodni sodbi, / kjer smo zazidali (da bi prepah / utišali?) vsa vrata in zato, /

kot včasih beremo, vse to capljanje / v istem mestu, hrupen lov za krivci / sled za njimi bi zamedli?, iskanje / hoda iz zagate in slabi živci, / ko tiho kdor moral bi kričati, / in tuli, kdor moral biti tih. / — kot v sobi za zazidanimi vrati.“

Res! Občutje, kakor v Sartrovem pletu, ko se vse prepekli in se še peko postavi na glavo ob vzkliku: „Vsi smo krivi“ — namreč ubijavci in po istih ubijavcih ubiti — oboji so enako „krivi“.

„MOLIMO ZA NAŠE...“

Pesnik Tone Kutner, po rodu najbrž Belokranjec, se v pesmi „To je križ naših bregačah“ (Sod., 1967, št. 12) moliteče v molitev: „Bog ne daj, da bi

GOVORIM

France Papež

*Govoriti se pravi
vračati se iz tujine,
prihajati iz daljnega mesta,
bežati v dan iz temine noči.
Govoriti se pravi loviti
nedosežno ob vinu, ki se iskri,
strastno iskati pravo karto.
Govoriti se pravi
vrniti se v staro in poznano —
v očetovo.
Vsaka beseda je most,
ki me bliža domačiji.
Hodim in govorim,
rože ob poti stresajo roso iz cvetnih listov
in tudi govoré.
Živim med besedami
kot sredi otrok velike družine,
poslušam in se igram.
Govorim in se vračam
preko neznanskih daljav
v tisti prvotni, božanski objem
z rožo in s cesto,
s peskom in z morjem.
Besede so drobne jagode —
zrnca,
ki komaj slišno med prsti drsé.*

gospoda Bashô, ki je bil zmožen, prodreti v lepoto odnosov stvari. Sam pravi v svojem eseju o naravi pesmi, da vsaka pesem posnema stvari, ki so sestavljene iz snovi in nečesa, kar to snov oživlja tako, da zazveni nekje v globini srca.

Po obisku pesniške bajte se odpravim v napol spečo gostilno, po šegi vseh popotnikov brezdomcev. Naročim sladek rižev sirup, ker je hladno. Srebaje ga gledam televizijo, in vsa gostilničarjeva družina je ob njem zbrana. Zanje je televizija neke vrste evangelij: smejejo in jokajo se z junaki in žrtvami in nemo prepenijo po življenju, ki ga dá televizijska igra slutiti. Vse je v območju človeškega, vse pokopano v možnosti tega sveta. In še to bi rad zapisal pod datum 18. marca 1968: Slovenci brez doma potrebujemo najbrž dvojno količino umetnosti, da nas hrani. Namesto kruha domače prsti, ki so nam jo vzeli. Umetnost pomaga najti resnico, ki človeka osvobodi. Sicer nas tuja prst napravi bolne in slabotne. Z nadnaravo se ne moremo dovolj tolažiti: nadnarava, npr. v obliki molitve, predstavlja naravo. Narava, ožarjena z umetnostjo, kliče v goste Boga. Kot v Kani Galilejski, amen.

P. S. Ker mislim, da je vsak dnevnik pisan za objavo, bi rad pripomnil, da ie treba skupino črk -sh- izgovoriti kot naš -š-, več ali manj; znak -y-, tj. ipsilon pa kot naš -j-. Akcent na črki -o- pomeni podoljšani -o-; sploh bi rad priporočil lahek akcent na prvem zlogu vsake japonske besede, kolikor je mogoče govoriti o indoevropskem poudarku. Ta list mojega dnevnika je strašno pomanjkljiv glede letnic in polnih imen oseb in krajev: pišem ga na velebrzcu na poti, ki brzi s povprečno brzino 160 km in se nekoliko trese. Pri tem je še zmeraj 18. marec 1968, in sonce na oni strani stekla zahaja.

strela nesreča. / Prosimo za moč. // Molimo za naše bregače. // Molimo za naše / in državne njive, / molimo za naše ljudi. / Tudi za naše, / ki so odšli / od nas, / v tujino / ali v fabrike, // za vse, ki nosijo naše bregače v srcih."

"LE PRIDNO SE UČI..."

Med sodelavci Sodobnosti (Sod. 1967, št. 12) je nastopil nov pesnik Tone Kutner. Objavil je ciklus „Zalostna pesem“, kjer je na koncu pesem z naslovom „Zgodovina“ in jo v celoti prinašamo: „Po Gubčevi smrti / se ni spremenilo, / gospoda je zopet ležala v perncah, / kmetje pa so bili / že navajeni slame, / je rekla učiteljica. // Po Gubčevi smrti / se ni spremenilo... sem pravil očetu. // In oče je rekel: / le pridno se učí.“

— Klub slovenskih študentov na Dunaju ima poseben časnikarski oddelek, ki izdaja periodično glasilo „Information“ v nemškem jeziku, kjer obvešča nemško javnost o dogodkih v zvezi s slovensko manjšino na Koroškem.

— Uprizoritev Vombergarjeve dramatisacije Levstikovega Martina Krpana je ob koncu lanskega leta doživela velik uspeh tudi v Celovcu, kjer je nad tisoč Slovencev dvorano Mestnega gledališča napolnilo do zadnjega sedeža. Med Nemci se je nato po mestu širila govorica, da so na predstavo prišli tudi rojaki iz Slovenije, kar seveda ne drži. Svojo skupino igravcev je Vinko Zaletel pripeljal še v Gorico, kjer je bila predstava sredi marca. Vsa dvorana je bila polna.

— Ugledni slovenski zgodovinar, akademik dr. Anton Slodnjak, ki je že leta 1934 izdal „Pregled slovenskega slovstva“, se je znova lotil tega dela in napisal knjigo, ki posreduje pregled slovenskega književnega ustvarjanja od prvih zapiskov pa do danes, se pravi do konca leta 1965 (pri obdobju 1945-1965 je sodeloval dr. Jože Pogačnik). To obsežno in enovito zasnovano delo bo obdelalo vse, kar je bilo napisano doma in v tujini v našem jeziku in bo izšlo pri založbi Mladinska knjiga in sicer v knjižni obliki, kakor je založba pred leti izdala Prešerna in Trubarja. Za knjigo, ki bo dragocen pripomoček pri študiju slovenskega slovstva, bo založba razpisala subskripcijo. Delo bo izšlo v zbirki: „Pomožni učbeniki in priročniki.“

— Založba „Obod“ v Cetinju bo letos izdala Njegošev Gorski Vienac v esperantskem jeziku. Prevajavec je S. Petrović, jezikovno redakcijo pa je prevzel B. Novelić, član Jugoslovanskega instituta za esperantski jezik.

— Ignoličev roman „Gimnazijka“ je v kratkem času doživel v Ljubljani dve izdaji (obe skupno 15.000 izvodov). Delo pa že prevajajo tudi v slovaščino, češčino, poljščino in srbohrvaščino, napovedujejo pa še druge jezike. Moskovska založba „Progres“ je izdala v prevodu Ignoličevo mladinsko povest „Mladost na stopnicah“, ukrajinska osrednja založba v Kijevu pa je napovedala prevod romana „Na splavih“.

— Srbska književna zadruga v Belgradu je izdala antologijo „Sodobna makedonska poezija“, in jo je uredil Aleksander Spasov. Napisal ji je tudi spremno študijo. Prevode je oskrbel Vlade Urošević in so zastopani sledeči makedonski pesniki: A. Šopov, S. Janovski, G. Todorovski, M. Matevski, C. Andreovski, A. Popovski in drugi. Pri založbi „Teleuropa“ v Rimu pa je izšel prvi italijansko-makedonski slovar. Obsega nad 50.000 besed in besednih zvez. Slovar je sestavil jezikoslovec, filozof in akademik Giorgio Nurigiani v sodelovanju z Naumom Kitanskim, lektorjem za italijansko in filozofski fakulteti v Skoplju.

— Založba Mladinska knjiga v Ljubljani bo izdala Finske pravljice I. in II. del. Knjigi bosta izšli v zbirki „Zlata ptica“, namenjeni najlepšim pravljicam in pripovedkam iz svetovne književnosti. Ilustracije bodo po finskem izvirniku. Založba napoveduje, da bodo pravljice ponazorile podobo naroda, ki je toliko preстал za potrdilo svoje narodne samobitnosti. Izšle bodo v prevodu Jožeta Dolenca.

— Canjkarjeva založba bo v treh knjigah izdala ponatis prevoda Dickensovega romana „David Copperfield“. Za izdajo bodo uporabili prevod Otona Župančiča, kakor je izšel kmalu po prvi svetovni vojni pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani. V isti zbirki „Sto romanov“ pa bo izšel prevod Laxnessovega romana „Islandski zvon“. Delo je saga o islandskem ljudstvu in o njegovi nastanku, o temnih in nesrečnih časih v njegovi zgodovini, hkrati pa podoba boja za zmago pravice, enakosti in svobode. Roman je prevedel Jože Udovič.

— „Pesmi in pesnitve“ je naslov zbirke pesmi in odlomkov daljših pesnitev Adama Mickiewicza, ki jih je pri Mladinski založbi izdala in uredila Rozka Štefanova. Knjiga je izšla v zbirki Kondor z letnico 1967. Prinaša prevod Krimskih sonetov, povest v verzih Konrad Wallenrod, dramo Tretji del Praznika smrti. Delo je stvarna podoba carističnega nasilja. Na koncu je prevod epa Gospod Tadej. Stihe so prevedli Rozka Štefanova, Dušan Ludvik in Jože Udovič.

— Janko Moder je odlično prevedel Mihaela Šolohova „Tih Don“, I. in II. del. Prvi del obsega 880, in drugi 1008 strani, izšel pa je v založbi Obzorja v Mariboru. Cena kompletu 120.00 din polplatno in 140.00 pus.

Vse brezobzirnejše preganjanje pisateljev, izpovedovavcev svobodne misli in besed, v baje odnehavajočem stalinističnem sistemu sovjetskega bloka je v Združenih državah zadnje čase zelo povečalo zanimanje za rusko književnost, posebno novejšo. To zanimanje se očituje zlasti v velikem številu prevodov ruskih piscev. Med njimi velja omeniti:

„Pot v vrtinec“ — Evgenija Semjonovna Ginzburga; verjetno doslej najstrahotnejši osebni prikaz trpljenja v komunističnih taboriščih za suženjsko delo.

„Prevod o neugaslem mesecu in druge zgodbe“ — Boris Pilnjak, ki ga je dal Stalin ustreliti, čeprav je veljal za enega najboljših piscev povojne ruske književnosti.

„Gospodar in Margarita“ — Mihail Bulgakov; petindvajset let prepovedan faustovski roman o prijemljivi prisotnosti satana v sodobnem sovjetskem življenju. Dva različna prevoda v dveh različnih založbah hkrati.

„Sodba se začinja“ in „O socialističnem realizmu“ — Sinjavski, s predirnim uvodom Czeslawa Milosza, ter prav tako Sinjavskega „Ljubimov (Eksperiment v kovanju miru)“; orwelliansko divja satira na moskovski „pacifizem“.

„Tukaj Moskva“ — Jurij Daniel; prav tako satirično delo pisca, ki je s Sinjavskim vred deležen taboriščnega trpljenja, končna usoda, ki jo izpovedovavcem svobode pripravlja socialistični humanizem sovjetskega jugoslovanskega odtenka.

„Božanska komedija“ — Pavel Čeličev; napol avtobiografski roman o peklju, vica in nebesih današnjih dni, mojstrovina pisatelja, ki je pred revolucijo bežal v Turčijo, Berlin, Paris, London, ZDA in umrl 1957 v Rimu, a je svoje delo posvetil sovjetskemu ljudstvu.

„Tvornica užitkov“ — Valerij Tarsis; zajedljiva tragikomedija o socialistični morali, kakor se kaže v sovjetskih taboriščih za „delovno ljudstvo“ ob Črnem morju. Kritika pravi, da je Tarsis, ki živi v Grčiji, odkar so mu vzeli državljanstvo, s tem delom „neusmiljeno razparal spodnjice komunizmu.“

Že mesece pa sta na seznamu najbolj prodajanih knjig v ZDA dve deli neruskih piscev. Prvo je „Tolstoj“ člana francoske Akademije Henrija Troyata, doslej najboljši, najizčrpniji in najbolj človeški življenjepis velikega ruskega pisatelja in misleca. (Troyat je po rodu Ukrajinec, Tarasov, begunec po prvi svetovni vojni, ki je 1937 z romanom „Ponarejeni potni listi“ razkrinkal zlaganost nagibov razumnika kot socialnega revolucionarja; motiv, ki ga je po njem povzel Sartre v „Umazanih rokah“.)

Druga tako popularna knjiga je (Amerikanca Massiea) „Nikolaj in Aleksandra, „bestseller“ nad leto dni, prikaz žaloigre zadnje ruske carske dvojice in njenega časa na ozadju neozdravljive bolezni carjeviča.

DOPOLNILO K AKTIVNI RAZVOJNOSTI

New York, marca

Dr. Ciril Žebot je za Titov obisk z Združenih državah novembra 1963 poslal dnevniku The Washington Post protestno pismo, v katerem pravi med drugim:

CARNAVALESQUE

France Papež

Hodim po plaži in berem čudno knjigo. Poletje je razgrela vodo in pesek, neznani kozmični elementi ognja in luči se vpijajo v čelo — verjetno mi zato knjiga še tem bolj ustvarja neko irealno podobo nekdanjega in zdanjega. Avtor se mi približuje s svojo metafizično-poetično obdelavo patetične zgodovinske stvarnosti; in prav zdaj spoznavam, da je za detajl tople človeškosti in globokega literarnega občutja celotna zgradba avtorjevega doživljanja romantično zanesena, groteskno skrivenčena, baročno nabrekla — ko da bi bila pod vplivom droge.

Zvečer sedim pri vrču piva zunaj pred barom — tam, kjer sem pred nedavnim prisostvoval zboru hipijev (z dolgimi lasmi, naočniki iz žice, živobarvanimi puloverji, tesno se prilagajočimi hlačami), ki jim je newyorški jehovec zanosno pridigal in so nato vsi zapeli z visokimi glasovi. Literat, ki z njim sedim pri mizici, odisavljeni s politim vinom, premišlja o malikih. Zdaj je čas svilenih in papirnatih mask. Literat hoče označiti realizem za delovni in pepelnični realizem — zrelo dejavnost, ki odvrže vse plasti fantastičnega, amaterskega, romantično utopičnega. Zakoličil bi ga v trikot med Aristotelom, Dantejem in morda... V teh metafizičnih dneh — tako jim pravim, ker me staro, domače sonce vsega izvotli in prekuha — vem, da je resnica nekaj nefilozofskega in da ne piše ekstatičnih, (ne) interesantnih knjig.

Vprašujem se — moker in z vražjimi trakovi ovit — če ni zares vsako mistificiranje in vsako ideologiranje pobeg iz plešočega risa stvarnosti. Knjiga, ki jo nosim s seboj, me upijanja. Gledam jo in ji nazadnje narišem na platnice velik črn križ — apokaliptično znamenje. Tretjina sonca ni svetila, berem. Ampak v resnici — v neresničnosti pepela, kamna in železa — je bilo čisto drugače.

Ko se skrivnostno ozvezdje južnega križa pomakne više — noč je svetlordeča — vstanem in odidem proti našemu zaklonišču v gozdu. Troje sorodnih si prvin me zbližuje z življenjem in vesoljem: tujina, samota in molk. Ne morem spati, znova in znova si delam zapise v mislih. Morda se tudi v teh treh prvinah laže obračam k poeziji, za katero vem, da ne sme biti fantastična, če hoče ostati stvarna podoba življenja. Moderna poezija — primera se rodi ob karnavaleskem plesu — je polna pisanih trakov in nelogičnih podob. Morda je v svojih skrajnih pojavih izgubila stik s svetom, ki molči, s svetom, ki je sam in s človekom, ki je „na tujem“.

Knjiga, ki jo še prebiram, me vleče naprej in nazaj, v čas in ven iz njega. Sicer je vsaka knjiga po svoje čudna in prazna. Poskočne in teatralične figure iz ceste se tolčejo z zanesenjaško romantičnostjo. Njihova praznost je v bistvu polna samote in molka. Njihova krivičnost ubija globino ideologij in metafizik. Zakuril sem ogenj — nekaj prvinsko težkega je v zraku, v zemlji in v vodah, ki šume nedaleč odtod.

„Vi ste dali Titu bleščeče priznanje za to, da je 'iz Jugoslavije napravil socialistično državo'. To pomeni sprejeti dobro znano komunistično pačenje pojma 'socializem', potem pa ga poveličevati zaradi njegovega pristnega, nekomunističnega smisla. Drži, in to je izpričano po poučenih zahodnih preučevalcih domače stvarnosti v Titovi Jugoslaviji, da je Titova vladavina, kar se tiče skrajnega političnega, gospodarskega in kulturnega nadzorstva, v bistvu prav tako monolitna in totalitarna kakor kateri koli drugi komunistični režim. Razen liturgičnih obredov v tistih cerkvah, katere še prenašajo, ni dovoljeno delovanje nobenemu neodvisnemu združenju, ustanovi ali organizacijam (to je, da bi bile proste dejanskega nadzorstva po vladajoči komunistični partiji). Titov režim ni zgolj še ena, de facto onstrankarska vlada. Je popoln socialni sistem enopartijskega nad-

zorstva nad družbo kot celoto. Šele če opredelimo to komunistično bistvo Titovega režima, ima smisel poudarjati sorazmerno omiljenost načinov v izvajanju titovega režima, ima smisel poudarjati sorazmerno omiljenost načinov v izvajanju titovskega totalitarnega nadzorstva. Kajti prav svoboda bi prinesla Titovi Jugoslaviji konec... Zdi se protislovno da ameriški list Vašega položaja dopušča in celo daje hvalo režimu v sruču Evrope, ki je po slehernem zahodnem merilu enostrankarski totalitarni sistem...“

(“Congressional Record, 15, november 1963.)

Dr. Žebot, ki danes zagovarja nadaljnje usuznjenje Slovencev po taistem režimu, tega pisma v bibliografiji svojih „komentarjev“ na koncu knjige „Slovenija včeraj, danes in jutri“ ne navaja...

„Hrvatska država“ je naslov glasilu Hrvatskega narodnega odbora, ki že štirinajsto leto izhaja v Berlinu. List je mesečnik in je v svoji številki 151-152 (avgust-september 1967) objavil celostranski članek o Žebotovi knjigi „Slovenija včeraj, danes in jutri“. Pisec je podpisan z imenom I. S. Meštrov in je soditi, da je moral v letih mladosti biti dalj časa v Sloveniji, pa tudi v Belgradu, ker je v tekstu precej srbizmov. Za informacijo podajamo nekaj sodb iz članka:

„Dr. Žebot je znan hrvatski javnosti kot prvobornik za slovensko državno samostojnost in kot tak nastopa in izdaja tudi list Slovenska država v Severni Ameriki (Toronto, op. ur.). Baje je prekinil s tradicionalno politiko Slovenske ljudske stranke, kateri je pripadal že po svoji družini in v nasprotju z dr. Mihom Krekom ter drugimi prvaki te stranke zastopal mnenje, da se mora slovensko vprašanje v Jugoslaviji razrešiti z vpoustavo samostojne slovenske države. Takšno mnenje je vladalo do izida te knjige dr. C. Žebota. Nisem imel prilike prečitati knjigo mojega znanca iz vseučiliških let v Ljubljani, toda v roke mi je prišel spis, kjer se Žebot sam izključno naslanja na prepoved svoje knjige in kjer v strnjeni obliki rekapitulira svojo politično koncepcijo, kakor jo je v omenjeni knjigi razložil. Brave Hrvatske države bo mogoče presenetilo, zakaj damo tej knjigi tolikšen pomen, vendar smo mnenja, da je stališče Slovencev v vprašanju obstoja Jugoslavije zelo važno, ker smo mi Hrvati skupno z Macedonci in Šiptari v njenem rušenju pozitivno zainteresirani.“

Dalje pravi Meštrov, da je sicer v knjigi lahko marsikaj hvalevrednega, vendar pomenijo pisčeve ideje velik korak nazaj. Nato podaja sliko o političnem razvoju Hrvatov in Slovencev in ob blejskem sporazumu (avgusta 1939) dodaja, „da je banovina Hrvatska posredno prinesla iste koristi tudi Sloveniji“, kar pa ni točno (op. ur.). Potem pa nadaljuje: „Žebot se v tem spisu ne samo ne izjavlja, da je pripravljen sklepati kompromise s socializmom, komunizmom in delom njegovih dosežkov, ampak tudi s političnim jugoslovanstvom... Dr. Žebot more biti dober in izurjen profesor ekonomije za ameriški standard visokošolskih učiteljev, vendar po knjigi sodeč ni dovolj oboževan s tistimi lastnostmi, ki so potrebne za nesrbskega politika v Jugoslaviji. Kajti gre za borbo proti srbskemu imperializmu, ki se je po uspehih na jugu vrgel proti zahodu in to je proti Hrvatski in Sloveniji in to dejstvo mora imeti pred očmi vsak nesrbski politik... Kakor Vatikan je tudi dr. Žebot zašel na napačno pot, ko misli, da bodo komunisti nekaj oblasti prepustili drugim, če bodo dobili nekaj koncesij. Kdor pa tako misli, dokazuje svojo veliko naivnost ter s tem samo manifestira, kako prav nič ne pozna psihe komunizma in komunistov... Danes more že vsak politični učenček spoznati, kaj je bistvo komunizma... Če bi komunisti bili pripravljeni prostovoljno odstopiti le delček oblasti in privilegijev ali kakršnokoli kontrolo nad seboj, tedaj bi to pomenilo, da se pripravljajo na svoj propad. Kdor v to veruje, dokazuje, kako je naiven.“ Meštrov nato podaja profil sodobnega komuniste in s tem režima v Jugoslaviji in nadaljuje: „Način, kako se Ciril Žebot spoprijemlje s temi problemi, ni samo naiven, ampak celo zelo škodljiv, ker spodjeda tiste temelje, ki nosijo narod doma v borbi proti temu nasilju že več ko dvajset let... kajti narod doma že dobro ve, da ne sme nič verovati v komunistične obljube o 'uvajanju socializma'“. Nato povzema Žebotove teorije v sedem točk, kakor jih je Žebot naštel in pravi:

„1. V prvi točki Žebot sprejema, priznava in tolmači, da je socialistični sistem v Jugoslaviji v evoluciji in to po iniciativi komunistične partije in sicer v pozitivnem smislu, in zato zavrača kot utopijo vsako misel, da bi bilo mogoče s silo ali revolucijo razrešiti narodnostne ali druge probleme v takoimenovani Jugoslaviji. (Tisti, ki je pri tem evolucioniral, je pa Žebot in ne komunistem). — 2. V drugem predlogu Žebot podaja amnestijo za vse zločine, storjene po komunistih in za povračilo terja amnestijo za antikomunistične borbe (Belo gardo)... — 3. V tretjem predlogu terja, naj se priznajo uspehi socialne samouprave kot sad razvoja... in govori o dualizmu... — 4. Zelo zanimivo je Žebotovo razpravljanje o gospodarski reformi v Jugoslaviji in je Žebot v tem popolnoma konstruktiven, torej konformističen. Podaja pa predloge, koristne samo za Slovence, a se ne meni za druge narode, s katerimi pa hoče ostati v skupnosti. — 5. Peta točka se nanaša na Cerkev v Jugoslaviji, ko Žebot postavlja kompromisni predlog za svobodo Cerkve z ločitvijo Cerkve od države in odreka Cerkvi pravico do vloge v politiki, vendar se med vrsticami vidi, kako se strinja z novo politiko Vatikana, ker misli, da bo iz nje

izvirala vplivnost slovenskih klerikalnih krogov. — 6. Šesta in najvažnejša točka v Žebotovi predlogih je predlog za ustavno-pravni položaj Slovenije. Vsakdo ima pravico za nacionalni egoizem in torej tudi Slovenci. Če bi se ta egoizem moral uresničiti in dejstvovati v samostojni slovenski državi ali v resnični zvezi držav, sklenjeni po svobodni volji vseh zainteresiranih narodov, potem ne bi imel nikdo nič proti. Toda Žebot se za slovensko narodno državo izraža samo v toliko, kolikor to njemu koristi, in istočasno je za ohranitev Jugoslavije v konfederativni obliki, kolikor ta nudi prednosti Slovincem in mu pri tem ni nič mar za druge večje narode Jugoslavije, kakor so Hrvati, Macedonci in Šiptarji. Zanj je nesmisel, ako kdo terja porušenje Jugoslavije kot take in obstoj šestih republik je zanj končno in nesprenemljivo dejstvo. Da je razdelitev na šest republik razstrgala hrvatsko zemljo in narod na štiri takoimenovane republike... to demokrata Žebota ne moti.“

Sedme točke se M. ne dotika in prehaja v kritiko Žebotovega oportunitizma in konformizma.

Ob zaključku opozarja avtor na nevarnosti za Slovenijo, če bodo Slovenci zavzeli takšno oportunistično stališče. Ne bi smeli pozabljati, da so Hrvati med drugo svetovno vojno mnogim izgnanim Slovincem pomagali. Kar bi Slovenci mogli začasno pridobiti pri komunistični vladi, se jim bo hudo maščevalo. Avtor tudi poudarja, da se Žebot prav nič ne vznemirja, kako je njegovo knjigo prepovedala osrednja oblast v Belgradu, torej to ni kaj prida za razvoj v smeri decentralizacije in Meštrov zaključuje: „Dragi Cirile, komanda se nalazi u Beogradu u rukama raznih Rankovića, Stojajića, Popovića i Stambolića, a Kavčiči i Petričić (v Ljubljani) su sluge i lakaji beogradske hegemonije, baš kao se i Ti nudiš na indirektan način, da to postaneš.“

Za sklep pa M. izraža upanje, da je slovenski človek že mimo Žebota razvil svojo samozavest, ko upira svoje oči v Evropo, kamor slovenski narod tudi spada, na drugi strani pa lahko vidi herojski odpor hrvatskega, v krvi prekaljenega naroda.

RANKOVIČEVSKA INTELIGENCA

Zadnja februarjska številka „Komunista“, glasila jugoslovenskega centralnega komiteta, je objavila ostro obsodbo pisatelja Dobrice Ćosića, profesorja filozofije Mihajla Markovića in urednika revije „Naše stvaranje“ Tomislava Cvetkovića, „zaradi njihovega kritičnega zadržanja nasproti sedanjemu političnemu, socialnemu in ekonomskemu kurzu“ v Jugoslaviji.

Že več tednov prej je „Komunist“ začel objavljati napade zoper t.i. „leskovačko skupino intelektualcev“, pri tem pa doslej nikoli ni navedel nobenega imena iz skupine tistih, ki jih oznamuje za „politične saboterje“, „podpohovavce bojevite kampanje zoper platformo stranke“, „šoviniste“. Sedaj je prvič imenoma pokazal na tri glavne krivce.

V začetku zime so se Ćosić, Marković in Cvetković zbrali z več drugimi srbskimi intelektualci v Leskovcu. (Leskovec je mesto v Srbiji, pod Nišem, blizu Južne Morave, danes ima 34.000 prebivancev. Okrog 1860 je bil središče revolucionarnega kmečkega gibanja zoper turške posestnike.) Na shodu so razpravljali o naslednjih „reformah“ za notranji položaj Jugoslavije. Shod je imel velik odmev med srbsko inteligenco. „Komunist“ je zaradi tega moral prinesiti poročilo, ki ga je pa Ćosić opredelil za „politično strahopetstvo“, „prav reakcionarno, stalinistično, birokratično laž“, „poizkus likvidirati tiste, ki drugače mislijo“.

Mihajlo Marković (letnik 1923, skojevec od 1941, tudi zunaj Jugoslavije poštet marksistično-leninistični filozofski pisec, njegov „Formalizem u savremenoj logici“ (Beograd 1958) je preveden na poljsko, je znan po svojem nesoglasju z zagrebškimi „reformisti“). Dobrica Ćosić (1921, skojevec že na kmetijski srednji šoli) se je 1951 uveljavil z romanom „Daleko je sunce“ (v štirih letih osem izdanj). Postal je nekaj Titov dvorni literat in je Tita večkrat spremljal na njegovih diplomatsko-terapevtskih obiskih toplih jutrovih dežel. Slovincem se je vtisnil v spomin predvsem s svojim jugoslovanskim integralizmom, ki ga je strastno vsiljeval v debati z Dušanom Pirjevcem. Kot Rankovičev je padel v nemilost pri Titu.

„Leskovačka skupina“ v veliko večji meri zastopa sedanje težnje srbske inteligence kot oportunisti okoli sedanjega centralnega odbora. To seveda za take strokovnjake, ki srbstvo poznajo le iz kratkega časa, ko jih je v belgrajsko Narodno banko poslala JRŽ, ni važno pri krojenju raznih oportunističnih „planov“.

“PRETENZIJE CERKVE” V HRVATSKI

Na zadnjem plenumu CK SK Hrvatske je dr. Miloš Žanko imel referat o pretenzijah hierarhije katoliške cerkve na Hrvaškem. V referatu (gl. Večernje Novosti (Belgrad 5. in 16. februarja) navaja Žanko tudi izjave kardinala Šeperja ob lanskem hrvaškem romanju v Rim. S temi navedki hoče dokazati svojo trditev, da „obstajajo znamenja, da hierarhija katoliške cerkve v Hrvatski prevzema pretenzije, da je politični zastopnik hrvaškega naroda.“

V referatu je Žanko odklonil garancije, ki jih cerkev terja od komunističnega režima: „V Glasu koncila, cerkvenem listu, se nahajajo karakteristične, nikakor sporadične intonacije, ne samo neke aluzije, temveč določene tendence, da sta koncil in Vatikan pozvala na vzpostavitev sodelovanja s komunisti, da pa so za tako sodelovanje potrebne naše garancije.“ V zvezi s tem omenja Žanko neko izjavo kardinala zagrebškega nadškofa po podpisu Morača-Casarolinenga protokola: „Na primer, v nekem intervjuju Šeper na vprašanje, kako gleda na prihodnji razvoj v Jugoslaviji, pravi, da ti odnosi v veliki meri odvisijo od tega, na kakšno stališče se bo ta oblast postavila, koliko prostora bomo cerkvi dali za svobodno delovanje. Od nas tedaj se zahteva, da spremenimo svoja stališča. Mislim: ako ima kdo pravico, da zahteva garancije in spremembe, potem smo to ravno

NEPOTREBNA OBRAMBA

New York, marca

Dr. R. Čuješ, profesor na kanadski jezuitski univerzi St. Francis Xavier v Antigonishu, se v eni zadnjih številčk Slovenske države spotika ob poročilo o spletkah za zavleko objave Maritainovega „Kmetiča iz Garonne“ v USA. (Glas SKA, 3. avg. 1967). Zapisek o odgovornosti kroga, ki se je zbiral okrog pokojnega p. J. C. Murraya, S. J., za zaviranje ameriškega prevoda, je bil povzet po katoliških virih v USA, ki čuješu očitno niso znani. Kakor vsej ameriški katoliški levici je Maritain očitno tudi Č. trn v peti. Ker si njega ne upa obsojati — navsezadnje je veliki francoski katoliški mislec bil filozofski učitelj bodočega Pavla VI in je „Kmetiča“ pisal kot njegov gost v Vatikanu — brani za uradno Cerkev še vedno sporni duhovni darvinizem jezuita Teilharda de Chardina ter zasluge p. Murraya, katerih nihče ni kratil. Poročilo v Glasu je navajalo Maritainovo sodbo o teilhardizmu, p. Murray pa je pod smrt sam sprevidel, kaj je bilo kvarnega v njegovem velikem vplivu na mlajši katoliški rod v USA. Namesto Teilharda in Commonweala bi dr. Čuješu in še komu za ugotavljanje „čudnih perspektiv“ morda bolj kazalo spet kdaj prebrati Cankarjevega „Hlapca“...

UMESTNO VPRAŠANJE

New York, marca

Po poročilu Ameriške Domovine dr. C. Žebot v januarški številki londonskega Klica Triglava zavrača sume, da bi bil svojo knjižico „Slovenija — včeraj, danes in jutri“ pisal na namig, nasvet ali prizadevanje Titovih agentov ali „cerkvenega Rima.“ Kakor že večkrat prej in drugod tudi tam vse kritika svoje najnovejše politične metamorfoze, ki žive v svobodnem svetu, meče med „zunanje skrajneže z desne.“ Vili (urednik A. D., prof. Vinko Lipovec) v uvodniku „Uspeh aktivne razvojnosti?“ raziskuje Zebotovo zgodovinsko legitimacijo za takšno avtoritarno opredeljevanje in pravi med dru-

mi, je to ljudstvo. Garancije, da kdo v katoliški Cerkvi ne bo krenil na tisto staro znano pot“.

Kako partija res noče garantirati svobode cerkvi, se kaže zadnji čas najbolj v ukrepih zoper katoliški tisk na Hrvaškem. Dne 5. marca je bil v Zagrebu obsojen duh. Ivan Čuk urednik revije Veritas na 9 mesecev zapora, ker je objavil članek o položaju cerkve v raznih „socialističnih“ deželah na temelju ruskih, poljskih in jugoslovanskih uradnih virov. Zlasti je obtoževalo Čuka pisanje revije o splavih. Pisal je namreč, da je leta 1967 uradno bilo registriranih v Jugoslaviji 700.000 splavov, da pa je v resnici število višje, najmanj za 350.000. (Torej na 20. milijonov prebivavcev več kot milijon splavov v enem letu...)

Urednik Čuk, ki je že lani imel težave s komunističnimi oblastmi in je ime svoje revije Glasnik sv. Antuna, da jo ohrani, moral spremeniti, je ob aretaciji izpovedal: „Med religijo in ateizmom ni mogoče nobeno sodelovanje, ker je ateizem po svoji naravi bojevit“.

Titovska policija se je spravila tudi nad revijo Crkva u svijetu, ki jo izdaja v Splitu škof Franič. S pomočjo tudi laičnih sodelavcev je znal reviji dati visoko kulturno vršino. Pred kratkim je splitski škof dobil opomin, da se pisanje revije ne sklada z nameni oblasti.

„Tile ‘zunanji skrajneži z desne’ so posebno zanimivi za tiste, ki poznajo Slovenijo od ‘včeraj’ pobilže in se spominjajo Cirila Žebota ter njegovih somišljenikov povezanih v ‘Straži’. Tedaj je bila ta skupina znana kot ‘skrajna desnica’ katoliškega tabora. V letih 1933-1938 se je odlikovala po tem, da je na zborovanjih na ljubljanski univerzi skušala z zbornim kričanjem... prepiti svoje nasprotnike na ‘skrajni levi’ — komuniste... Zalosten je bil pogled na vodnike kričačev, ki so se jim od napora izbuljile oči in so jim od besa, fanatizma in božjastne zagriženosti silile pene na usta... V tem pogledu med skrajnimi levičarji in skrajnimi desničarji ni bilo veliko razlike, oboji so načrtno gojili fanatizem, zahtevali disciplino in udarnost... Od tedaj je minulo mnogo let. Ni več Hitlerja in ne Mussolinija, tudi slave belgijskega Degrella, ki naj bi bil po trditvah nekaterih v onih dneh služil za vzor ‘Stražarjem’, je že davno konec... Vsekakor bi bilo za slovensko politično javnost v svetu in doma zanimivo vedeti, kje sedaj Ciril Žebot vidi ‘zuanje skrajneže z desne’... Upajmo, da bo tudi o tem kaj napisal v novem letu na tretji strani Slovenske države...“

Na to umestno vprašanje urednika Ameriške domovine dr. C. Žebot, sicer tako srborito nagel v reakcijah na kritiko svojega pisanja in političnih preobratov, po dveh mesecih še ni odgovoril.

MLADINA IN TERORIZEM

— Dedijer je v knjigi „Sarajevo 1914“ ponovno moral v razravnajo o tem, kaj je terorizem kot politično sredstvo idealizma, ki zna ob dotičnih zgodovinskih premikih zajeti zlasti mladino ter ji vsiliti v roko morilno orodje za spremembo toka iste zgodovine. Peter Vodopivec je o Dedijerovi knjigi napisal daljši esej (Sodobnost, 1967, št. 12), kjer kot mlad pisatelj ugotavlja ob koncu: „Ko sem odlagal Dedijerovo knjigo, se je sprožil v meni val misli in slik, ki so pod vplivom izredno živo začrtanih preteklih razmerij in odnosov pred prvo svetovno vojno silile tudi k razmišljanju o mojem času. Moj

zapis je želel biti odmev, ki je moral biti zapisan. Lahko je prisluhniti Katulu, ko pravi: ‘Ena le rešna je pot in ti si jo moraš utreti, bori se, najsi uspeš ali dočakaš poraz’. Vsekakor smo daleč od tega, da bi iz današnjega časa in proktora pozitivno ocenjevali teroristične akcije in anarhistične družbene skice. Ker pa v uspeh svojega boja ne verjamemo in se nam zdi iluzija, se z določenim hrepenenjem oziroma v obdobje, ki so omogočala idealizem in določene družbene ideale.“ — Ob dogodkih v Pragi in Varšavi in ob vlogi idealizma pri tamošnji mladini, se mogoče oglašja nekaj podobnega tudi med vrsticami Petra Vodopivca. Tudi danes je mladina povsod polna idealizma.

“ZA NAS ... IN OSTALE NIČ VEČ ...”

Peter Vodopivec piše v istem esaju tudi o tem, kaj je ostalo sedanji generaciji. Pravi: „Za nas pa pravzaprav ni ostalo nič več. Revolucija je mimo, prav tako upor v imenu razreda, ki je bil njegov poslednji nosilec in ki naj bi v končni posledici razrešil socialna nasprotja. Družbena nasprotja pa ostajajo, saj se absolutno razrešiti zaradi dialektnega razvoja družbe niti ne morejo. Delavski razred sam zapada procesom razslojevanja, nastajajoči sloji se materializirajo, pogosto izgubljajo aktivno vlogo v družbenem dogajanju in se obračajo k sebi. Po istih zakonih družbene dialektike pa se spreminja tudi njegova teorija, ki postaja nezadostna in še ne kaže nobenih možnosti za razrešitev nobenih klicev po novi sintezi, po novi teoriji, nikakih novih zelo konkretnih idealov, ciljev in upanj, ki bi kot veliki in edinstveni imperativ, kot resnica, v imenu katere lahko in mora posameznik agitirati, pozival k akciji.“

DARUJTE

ZA SKLAD SKA!